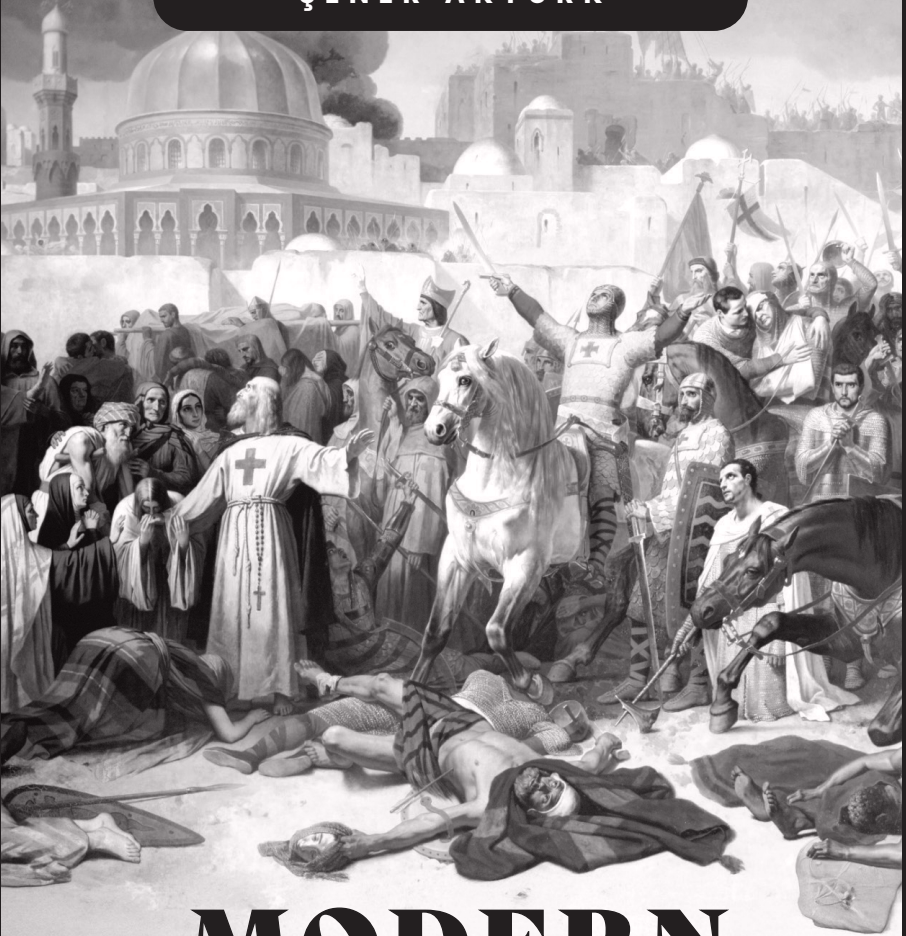

ŞENER AKTÜRK

MODERN DÜNYANIN KÖKENLERİ

BATI AVRUPA'DA MÜSLÜMANLARIN
VE YAHUDİLERİN YOK EDİLMESİ

★★★★★
APSA ULUSLARARASI TARİH
VE SİYASET ÜSTÜN
MAKALE ÖDÜLÜ 2025

ŞENER AKTÜRK
MODERN DÜNYANIN
KÖKENLERİ

Batı Avrupa'da Müslümanların ve Yahudilerin
Yok Edilmesi

MODERN DÜNYANIN KÖKENLERİ

BATİ AVRUPA'DA MÜSLÜMANLARIN VE YAHUDİLERİN

YOK EDİLMESİ

ŞENER AKTÜRK

ISBN: 978-625-8079-62-3

1. Baskı: 2025

Paradigma Yayınları

Yayın Yönetmeni: Mehmet Akif Memmi

Editör: Asuman Kılıçaslan

Son Okuma: Hamdi Akyol

Kapak Tasarımı: VID Creatives

Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın tümünün veya içeriğinin herhangi bir bölümünün yayıncının yazılı izni olmadan fotokopi dâhil, elektronik ya da mekanik herhangi bir yolla çoğaltılması yasaktır.

Paradigma Yayıncılık Anonim Şirketi

Sertifika No: 53690

Bereketli Sok. No: 20

Kuzguncuk/Üsküdar, İstanbul

www.paradigmayayinlari.com

info@paradigmayayinlari.com

<https://x.com/ParadigmaYay>

[instagram.com/paradigmayayincilik](https://www.instagram.com/paradigmayayincilik)

Baskı: Optimum Basım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1 34295

K.Çekmece İstanbul

Sertifika No: 41707

İÇİNDEKİLER

Önsöz	9
Batı Medeniyetinin Kökenindeki Soykırım ve Batı Merkezci Sosyal Bilimler	9
Hiç Masum Değil: Ruhban, Hükümdarlar ve Batı Avrupa'da Müslümanların ve Yahudilerin Yok Edilmesi	25
Etnik Temizlik, Soykırım ve Milliyetçiliğin Kökenleri	33
Etnik ve Dinî Azınlıklar Neden Yok Ediliyor?	41
Papalık Liderliğinde Ruhbanın Yükselişi, Düşüşü ve Dirilişi	44
Hristiyan Olmayanların Hükümdarların Malı Sayılması ve İnsanlıktan Çıkarılmaları	53
Batı Avrupa'da Hegemonu Olmayan Jeopolitik Rekabet	57
Batı Avrupa'da Yok Edilen Müslümanların ve Yahudilerin Nüfusu ve Coğrafyası	61
Hristiyan Olmayanların Yok Edilmesinde Zaman İçinde Gözlenen Dağılımın Anlamı	69
Hristiyan Olmayanların Yok Edilmesinin Zamansal Dağılımı (1059-1529)	70
Batı Avrupa'da Yahudilere Zulmün Yerel Seviyede Zamansal Dağılımı	71
Ren Bölgesi Pogromunu ve Papalık Devletlerinde Yahudi Varlığını Açıklamak	73
Batı Avrupa'da Müslümanların, Yahudilerin ve Katharların Yok Ediliş Hikayeleri	77
Sicilya İslam Medeniyeti ve İtalya'da Müslümanların Yok Edilişi	77
Haçlılar, Engizisyon ve Oksitanya'da (Güney Fransa) Katharların Yok Edilişi	83
Macaristan'da ve İngiltere'de Müslümanların ve Yahudilerin Yok Edilişi	86
İberya'da (İspanya ve Portekiz) Müslümanların ve Yahudilerin Yok Edilişi	88
İslamî ve Ortodoks Hristiyan Devletlerde Dinî Çeşitlilik	93
Sonuç	103
Ekler	113
Dizin	147

*Sevgili eşim Merve'ye ve
Canım kızlarım Elif Zeynep ve Gülru Zehra'ya*

ÖNSÖZ

Batı Medeniyetinin Kökenindeki Soykırım ve Batı Merkezci Sosyal Bilimler

Günümüzde Batı medeniyeti olarak tanımlanan ülkelerde, Müslümanlar ve Yahudiler başta olmak üzere Hristiyan olmayanların sistematik olarak yok edilmesi ne zaman, nerede, nasıl ve neden başladı? Elinizdeki eserde bu büyük soruya cevaben, Batı Avrupa ülkelerinde Orta Çağ'da tüm Müslüman ve Yahudi toplulukların yok edilişi bütüncül bir şekilde ele alınarak, Batı'da Müslümanlar ve Yahudiler başta olmak üzere dinî azınlıkların tam olarak nelerde, ne zaman, nasıl ve neden yok edildiği açıklanmaktadır.

Orta Çağ'ın erken dönemlerinde Sicilya ve Güney İtalya'dan Aragon ve Kastilya'ya, Macaristan'dan Portekiz'e kadar Batı Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde Katolik hanedanların yönetiminde kayda değer nüfusu olan Müslüman toplulukları yaşıyordu. Hatta Müslümanlar yüzyıllarca, günümüzde İspanya'ya karşılık gelen topraklarda ve günümüzde İtalya'nın yönetimindeki Akdeniz'in en büyük adası olan Sicilya'da nüfusun çoğunluğunu oluşturdu. Fakat bilhassa on üçüncü yüzyılın başında ve on beşinci yüzyılın sonunda zirveye çıkan katliamlar, cebren kitlesel din değiştirmeler ve sürgünler sonucunda 1526 yılı itibarıyla Batı Avrupa'nın hiçbir ülkesinde hiçbir yerleşimde tek bir Müslüman aile bile kalmayacak şekilde tüm Müslümanlar yok edilmişti. Dolayısıyla Batı Avrupa'nın hiçbir

bölgesinde Orta Çağ'dan günümüze kadar kesintisiz olarak varlığını sürdürebilmiş tek bir Müslüman cemaati yoktur. Aynı sürecin bir sonucu olarak Orta Çağ'da sadece Sicilya'nın Palermo şehrinde var olduğu rivayet edilen yüzlerce cami ve mescitten veya Batı Avrupa'nın herhangi bir başka şehrindeki camilerden biri bile Müslümanların ibadethanesi olarak kullanılmaya devam ederek yirmi birinci yüzyıla ulaşamamıştır.

Orta Çağ'da Batı Avrupa'da Müslümanların yok edilişiyle eş zamanlı olarak, tüm Yahudiler de aynı aktörler tarafından ve yaklaşık olarak aynı yörelerde ortadan kaldırılmıştır. Dolayısıyla Fransa, İngiltere, İspanya ve Portekiz'de Orta Çağ'dan günümüze kadar varlığını kesintisiz olarak sürdürebilmiş tek bir Yahudi cemaati, faaliyetini kesintisiz sürdürebilmiş tek bir sinagog yoktur. Bu ülkelerden bazılarında ancak yüzyıllar sonra Doğu Avrupa başta olmak üzere dünyanın başka yerlerinden Yahudiler göç etmiştir. Özetle, tek bir şehirde, bölgede veya tek bir devletin yönetiminde değil, İtalya, İspanya, Macaristan ve Portekiz'in tamamında tüm Müslümanlar; Fransa, İngiltere, İspanya ve Portekiz'in tamamında tüm Yahudiler ve hatta Batı Avrupa genelinde Hristiyan sayılmayan tüm topluluklar da yok edilmiştir. Bu sürecin sonucu olarak Batı Avrupa'nın herhangi bir yöresinde, Türkiye'de meşhur olan bir ifadeyle, "cami, kilise ve sinagog"un aynı mahallede, şehirde ve hatta ülkede var olabildiği bir örneğe yaşam hakkı tanınmamıştır. Daha sonraki dönemde "Batılı" olarak bilinecek ülkelerin ve toplumların "Batılı olmayan" ülkelere ve toplumlardan ayırt edici özelliği, bir başka deyişle "büyük ayrışma," tam da bu politikayla ortaya çıkmıştır. Batı toplumları emsalsiz bir şekilde tek bir din ve tek bir mezhebin mensuplarından ibaret hâle getirilmiş, bu eserdeki iddiama göre Katolik Hristiyan olmayan tüm grupların yok edilmesiyle bilinçli olarak böyle şekillendirilmiştir.

Bu eser, kuramsal olarak soykırım ve etnik temizlik dâhil olmak üzere sivillerin hedef alındığı nüfus mühendisliği uygulamala-

rının tarihsel kökenini, bu süreçleri mümkün kılan etkenleri ve gerçekleştiren aktörleri ortaya koymaktadır. Kitapta, Batı Avrupa'daki tüm Müslümanların ve Yahudilerin neden, nasıl, nerelerde ve ne zaman yok edildikleri ilk defa bir bütün olarak ve özgün bir soykırım kuramı çerçevesinde açıklanmaktadır. Müslümanlar ve Yahudiler başta olmak üzere Katolik Hristiyan olmayan tüm din ve mezhep gruplarının yok edilmesinin, ulus devletin ve demokrasinin Batı Avrupa'da ortaya çıkmasının temellerini attığını ortaya koymaktadır. Bu eseri müteakip bir başka makalemden, Batı Avrupa'da demokrasinin ve özellikle parlamenter temsilin tam da Hristiyan olmayan azınlıkları yok eden aktörler tarafından aynı dönemde inşa edildiğini, dolayısıyla Batı'da demokrasinin tarihsel çıkış noktası ve motivasyonu itibarıyla aynı din ve aynı mezhebe mensup insanların siyasi temsili ve yönetimi için tasarlandığını iddia ettim.¹

Bugüne dek soykırımı açıklamaya yönelik yapılan çalışmalarda ortaya konan tezler benim odaklandığım ve bugüne kadar bir bütün olarak açıklanmamış bu büyük gelişmeyi açıklayamamaktadır: Katolik Kilisesi tarafından tüm Müslümanlar başta olmak üzere Hristiyan sayılmayan azınlıkların Orta Çağ boyunca Batı Avrupa'da yok edilmesi. Birincisi, etnik temizliği ve soykırımı ulus devlete, demokrasiye veya onun en karşıt ucu sayılan totaliter rejimlere ve genel olarak modernizme atfeden egemen akademik görüşün aksine, bu eserimde detaylı olarak örnekleriyle açıkladığım üzere, siyasi yapıların ne demokratik ne de ulus devlet oldukları Orta Çağ Batı Avrupa'sında etnik ve dinî azınlıkların yok edilmesi kıtasal ölçekte gerçekleşmiştir. İkincisi, mevcut akademik çalışmalar, etnik ve dinî azınlıkların yok edilmesi sürecinde uluslar-üstü aktörlerin (mesela papalık liderliğindeki ruhban sınıfı) kilit rol oynadığı örnekleri açıklamakta yetersizdir. Bu eksiklik-

¹ Şener Aktürk, "Religious Exclusion and the Origins of Democracy," *Journal of Democracy*, Cilt 36, Sayı 3, (Temmuz 2025), s. 63-77.

ler, ilgili çalışmaların milliyetçi aktörlerin dünyayı ulus devletlere bölmek üzere giriştikleri etnik temizlik vakalarına odaklanmasıyla doğrudan ilişkilidir. Bu çalışmaların aksine bu eserdeki iddiam, Batı Avrupa içinde ruhban sınıfıyla diğer aktörler arasındaki mücadeleleri ve bu grupların jeopolitik hegemonya mücadelesindeki rollerini vurgulamaktır.

Bu soykırım mekanizmasının Katolik ruhban dışında da benzerleri ve yakın dönemde şahit olduğumuz örnekleri mevcuttur. Ortaya koyduğum özgün soykırım kuramı, modern dönemde de Sovyetler Birliği'nden Kamboçya'ya, Esed rejimi dönemindeki Suriye'den Myanmar'daki Müslüman Rohingyaların soykırımına kadar dinî ve "seküler ruhban" sınıfının (örneğin komünist *nomenklatura* ve Rus/Sovyet "aydın" sınıfı olarak tarif edebileceğimiz *entelijansiya*) belirleyici rol oynadığı çeşitli soykırım süreçlerinin sebeplerine de ışık tutmaktadır. Makalemin yayına kabul edildiği 2023 yılının son çeyreğinden itibaren artmaya başlayan, İsrail'in Filistinlilere yönelik olarak uyguladığı soykırıma varan nüfus mühendisliği politikalarında da gerek yerel (İsrail'de) gerekse de uluslar-üstü (özellikle ABD'de) dinî ve seküler ruhbanın hem meşrulaştırıcı hem de doğrudan motive edici işlevi olduğu bu süreçte yapılan bazı açıklamalardan anlaşılmaktadır.

Papalık liderliğindeki ruhban sınıfının, Batı kimliğini inşa eden, sınırlarını çizen ve yaklaşık 470 yıl boyunca (1059-1529) pek çok açıdan şekillendiren başlıca aktör olduğunu iddia ediyorum. Papalık ve ruhban bu liderlik rolünü icra ederken, Hristiyanlığın ilk bin yılında olmayan, Haçlı Seferlerinden Dominiken ve Fransiskan tarikatlarına kadar, papalığa bağlı çok sayıda yeni güç unsuru ihdas ederek Müslümanlara, Yahudilere ve en başta da boyun eğdiremedikleri Hristiyan hükümdarlara karşı kullandılar. Dinî ve siyasi bir hüviyet kazanarak ortaya çıktığı hâliyle "Avrupa" ve "Batı" kimliklerinin esas mimarı olarak tarihte bir kişiye işaret etmek gerekirse

kanaatimce bu kişi eserimin başlığında da üstü kapalı olarak atıfta bulunduğum Papa III. Innocent (III. Masum) olur. Orta Çağ'ın ve dolayısıyla dünya tarihinin en güçlü ruhbanî aktörü olarak III. Innocent'ın papalığı döneminde (1198-1216), Endülüs'ün Haçlılar tarafından işgalinde dönüm noktası olan Las Navas de Tolosa Muharebesi'nden (1212) Ortodoks Hristiyanlığın görkemli başkenti İstanbul'un Haçlılar tarafından işgaline (1215), Güney Fransa'daki Kathar inancının izini bırakmayacak şekilde kökünü kazıyan vahşi bir "imha savaşı" olan Albigen Haçlı Seferi'nin başlatılmasından (1209), Katolik Hristiyan âleminde Müslümanlara ve Yahudilere yönelik sistematik ayrımcılığın kurumsallaştırıldığı Dördüncü Lateran Konseyi'nin (1215) toplanmasına kadar Katolik Hristiyan Avrupa'nın tanımlanması, şekillenmesi ve sınırlarının çizilmesine yönelik devasa adımlar atılmıştır.

Avrupa'daki tüm Müslümanların ve Yahudilerin yok edilmesi, böylelikle yalnızca Hristiyanlardan ve hatta sadece Katolik mezhepli Hristiyanlardan oluşan toplumların ve devletlerin yer aldığı bir bölgesel sistem kurulması, aslında "Batı medeniyeti" olarak bilinen devletler üstü ve toplumlar üstü kimliğin ortaya çıkışıyla eşzamanlıdır ve hatta Batı kimliğinin ortaya çıkışına eşdeğerdir. On birinci yüzyılın sonlarında Papa VII. Gregory (1073-1085) liderliğindeki ruhban sınıfının gerçekleştirdiği Gregoryen Reformu'yla başlayan ve Papa III. Innocent (1198-1216) döneminde ilk zirvesine ulaşan bu süreç, Batı Avrupa'da kurumları, devleti, toplumu, kültürü ve elbette dinî ve mezhepsel kimliği şekillendirmiştir.

Dünya tarihine yön veren böylesine olağanüstü bir gelişmenin bugüne dek sosyal bilimlerde herhangi bir çalışmanın başlıca sorusu olmaması, tüm Müslümanları ve Yahudileri kimlerin nerede, ne zaman, nasıl ve niçin yok ettiklerinin bir bütün olarak araştırılmamış olması da kendi başına büyük bir muammadır. Kanaatimce bu çarpıcı eksiklik, Batı merkezci sosyal bilimcilerin, Batı'yı kötü

gösterecek büyük soruları sormaktan ısrarla kaçınması, araştırma tasarımlarının en önemli safhası olan doğru soruyu bulmak ve sormak konusunda önyargılı ve tarafgir olmalarının bir yansımasıdır. Zihinsel sömürgeleşme, farkına varılmadıkça kurtuluşu mümkün olmayan sinsi bir beladır. İnşallah bu eserin böylesi bir farkındalık oluşturmaya, zihinsel uyanışa ve paradigma değişimine katkısı olur.

Türkiye dâhil dünya çapında siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ve hatta genel olarak sosyal bilimler, maalesef çoğunlukla Batı merkezci, sömürgeci bilgi üretimi hiyerarşisini yeniden üretmeye devam etmektedir. Avrupa merkezci (*Eurocentric*) fakat daha doğru ifadesiyle “Batı merkezci” ve “Batı övgücü” (*Western triumphalist*) bilgi üretiminin birbiriyle ilişkili üç temel unsurundan bahsedilebilir. Bunların ilki ve kanaatimce en önemlisi, sosyal bilimler çalışmalarına konu olarak seçilen araştırma sorusudur. Batı merkezci araştırma tasarımlarında en çok rastlanan ana soru tipi Batılı olmayan (veya daha az Batılı sayılan) unsurun Batılı unsurdan daha kötü performans gösterdiği tespit veya iddia edilen bir sonuçtur. Sosyal bilimler terminolojisiyle ifade edecek olursak, araştırma sorusu için seçilen bağımlı değişken (sonuç) hemen her zaman Batılı örneklemin Batılı olmayan örnekleme göre daha başarılı ve iyi olduğu bir bağımlı değişkendir. Böylesi Batı merkezci araştırma tasarımlarının en yaygın örnekleri, Müslüman ülkelerin, devletlerin veya bireylerin Batılı Hristiyan ülkelere, devletlere veya bireylerden daha “geri”, “başarısız” veya “kötü” performans sergilediği bir verinin referans alınarak (örneğin kişi başına düşen millî gelir veya bazı uzman görüşlerine dayanan bir demokrasi endeksi), Batılıların belli bir verideki görece “başarılı” güncel durumu üzerinden bir kuramsal açıklama ve hatta bir büyük kuramsal anlatı inşa edilmesidir. Oysa bu konudaki bir yazımda örnekleriyle açıkladığım üzere, Hristiyan ülkelerin Müslüman ülkelere göre daha kötü durumda olduğu (örneğin cinayet oranları ve ekonomik eşitsizlik gibi) çok önemli bazı sosyo-ekonomik sonuçlar Hristiyan ve Müslü-